

**ПРИМЕНАТА НА ЧЛ.3 ОД ЕВРОПСКАТА КОНВЕНЦИЈА ЗА ЧОВЕКОВИТЕ
ПРАВА ВО НАШЕТО ЗАКОНОДАВСТВО И ПРАКТИКА**

**1.02 Прегледна научна статија
УДК: 341.231.14:341.24-049.8(497.7)**

Апстракт

Основите на човековите права на почитување на поединечниот човечки живот и достоинство своја основа имаат во сите светски религии и филозофии. Човековите права се нотугиви, затоа што никој нема право да му ги одземе на било кој од било која причина. Тие се својствени за секое човеково битие, без разлика на бојата на кожата, националната и религиската припадност, полот, јазикот, општественото потекло, политичкото и друго мислење.

Клучни зборови: човекови права, ЕКЧП, достоинство, декларации.

Вовед

Основите на човековите права на почитување на поединечниот човечки живот и достоинство своја основа имаат во сите светски религии и филозофии. Човековите права се неотугиви, затоа што никој нема право да му ги одземе на било кој од било која причина. Тие се својствени за секое човеково битие, без разлика на бојата на кожата, националната и религиската припадност, полот, јазикот, општественото потекло, политичкото и друго мислење.

Овие права најдобро се опишани во меѓународните текстови за кои се договориле државите и со кои се поставуваат стандардите во областа на човековите

права.Најпознат ваков инструмент е Универзалната декларација за човековите права , усвоена од Генералното собрание на ООН во 1948 год.

Во денешно време, најголем број на луѓе човековите права ги поврзуваат со Советот на Европа.Превземајќи ја иницијативата од Универзалната декларација, Советот на Европа ја создаде Европската конвенција за заштита на човековите права и основни слободи (скратено ЕКЧП-Европска конвенција за човековите права).Таа беше отворена за потпишување од тогашните 15-држави членки во 1950 год. Актите на тортура претставуваат сериозна закана за демократските принципи и вредности во секое општество .Тортурата е сериозно прекршување на фундаменталните човекови права.

Во Англиската повелба за правата од 1689 година (М.Јанис,Р.Кеј и А.Бредли, Европско право за човековите права, Ми-Ан, Скопје 2002, стр.116) била вклучена изјавата дека „не треба да се бара прекумерна кауција ниту да се наметнуваат прекумерни парични казни, ниту пак да се извршуваат свирепи и невообичаени казнувања“. Истите овие зборови од Англиската повелба за правата, беа внесени во многу од првите државни уставни на САД. Во Законската повелба за правата на Канада од 1960 година беше изразено „право на неподложување на свирепост и невообичаено постапување и казнување“.

Во 1949-1950 година, авторите на чл.3 од Европската конвенција, покрај наведените текстови од Англискиот и Американскиот устав, ги имаа предвид и дредбите на чл.5 од Универзалната декларација за човековите права на ООН, кој гласи:

Никој нема да биде подложен на тортура или на свиреп, нехуман или понижувачки третман или казна.

Авторите на чл.3 од Конвенцијата за човекови права, поради непрецизноста на поимот „свиреп“, ја изоставија оваа придавка и истиот е формулиран:

Никој не смее да биде подложен на мачење или на нечовечно или понижувачко постапување или казнување.

Со Протоколот 4 на оваа Конвенција (од 16 септември 1963 год), Забрането е колективно протерување на странци, како еден од облиците на тортура.

Во текстот на оваа Конвенција наместо зборот „тортура“ од Конвенцијата на ООН, се употребува зборот „мачење“.

Исто така, прашањето на забрана на мачење-тортура, наоѓа место и во Меѓународниот пакт за граѓанските и политичките права, каде со чл.7 е пропишано:

Никој не може да биде подложен на мачење или на свирепи, нехумани или понижувачки казни или постапки.

Посебно е забрането некое лице да се подложи на медицински или научен експеримент без негова слободна согласност.

За да се обезбеди адекватна заштита од тортура или свирепо, нечовечко (нехумано) и понижувачко постапување за сите луѓе, Обединетите нации продолжија со развивање универзални стандарди во оваа област.

Врз основа на наведените одредби од Универзалната декларација и Меѓународниот пакт за граѓански и политички права на ООН, Генералното собрание во 1984 година донесе Конвенција против мачењето и други свирепи, нехумани или понижувачки казни или постапки, или популарната Конвенција против тортура.

Според одредбите на оваа Конвенција, тортура (мачење) претставува секој акт со која на некое лице му се нанесува големо страдање, физичко или душевно со цело од него или од некое трето лице да се добие известување или признание, да се казни за некое дело кое тоа или некое трето лице го сторило или има сомнение дека го сторило, да се заплаши или врз него да се изврши притисок, или од кој било друг мотив заснован врз било каква норма на дискриминација, кога таква болка или страдање ги нанесува службено лице или некое друго лице кое дејствува по службена должност или врз основа на изречен налог или согласност на службено лице.

Ова дефинирање, изречно е нагласено, дека не се однесува на болката или страдањата кои произлегуваат исклучително од законските казни, неделиви се од нив или со нив се предизвикани.

Конвенцијата за заштитата на човековите права и основните слободи е меѓународен договор кој што е отворен за потпишување од земјите членки на Советот на Европа.

Ова е единствена Конвенција со која се обезбедува нејзината примена преку судска заштита.

Европскиот суд за заштита на човековите права (Судот за човекови права во Стразбур) кој ка применува оваа Конвенција има основна задача да обезбеди државите членки да ги почитуваат правата и гаранциите кое се востановени со Конвенцијата.

Европскиот суд за човекови права во Стразбур е формиран 1998 год. (наместо на Европската Комисија). Тој не е Врховен суд во однос на правосудните системи на државите потписнички и нема овластувања да поништува одлуки на домашните судови. Единствено може да наложи правично надоместување во форма на парична компензација за материјална и нематеријална штета.

Обврските на државите потписнички на Конвенцијата (Република Македонија ја има ратификувано оваа Конвенција) е да елиминира повторување на кршење на одредбите од оваа конвенцијата во други случаи.

Обврските на државите потписнички се во насока на измени на домашната легислатива, обврската на државните органи во секој нареден случај истите повреди ефикасно да ги решава на национално ниво и спроведување на обука на судии и јавни обвинители за да не се повторат истите повреди.

Досега наши граѓани имаат поднесено апликации до судот во Стразбур, кои се однесуваат на чл.3 од Конвенцијата. Судот има утврдено повреди на процедуралната претпоставка да се спроведе ефективна, темелна, брза (без одлагање) и ажурна истрага која ќе биде во состојба да доведе до идентификација и казнување на лицата одговорни за актите на тортура (мачење) и малтретирање односно злоставување. За повреда на чл.3 од Европската Конвенција досега се поднесени апликации: од Аслани против Македонија 2015, Хајрулаху против Македонија 2015, Андоновски против Македонија 2015, Китановски против Македонија 2015, Ел-Масри против Македонија 2012, Ѓоргиев против Македонија 2012, Сулејманов против Македонија 2008, Целадинов и други против Македонија 2008, Трајкоски против Македонија 2008, Јашар против Македонија 2007.

Од нив три случаи се однесуваат на непостоење на делотворна истрага за наводите за полициска бруталност.

Само во еден случај Илиевска против Македонија 2015 , констатирана е повреда исклучиво на материјалниот аспект на оваа одредба , како резултат на врзување на рацете на апликантот со лисици од страна на двајца полициски службеници кои ја придружувале при нејзиниот трансфер до психијатриската болница.

Во оваа насока од особено влијание за правилно толкување и разграничување на поимите мачење од поимот нечовечко постапување , имаат посебните мислења на судиите во Судот за човекови права во Стразбур.

Според правната практика на Судот во Стразбур:

Мачењето е намерно нечовечко однесување кое предизвикува многу сериозни и тешки страдања со определена цел (добивање на информации, казнување или заплашување). Тоа претставува поостра и смислена форма на свирепо, нечовечко или понижувачко постапување или казнување. Тоа е намерно нечовечко однесување кое предизвикува многу сериозни и тешки страдања. Како вакви биле оценети дејствијата на силување во текот на полициски притвор (пресуда Aksoy против Турција), примена

на електро шокови, млазови со врела и ладна вода и закани со злоставување на децата на жртвата (Selmouni против Франција), т.н. "Палестинско бесење ",каде жртвата е обесена за рацете кои и се врзани на грбот.

Нечовечкото постапување или казнување е однесување со кое се нанесува интензивна физичка и психолошка болка(големи страдања) кај жртвата.Вакви ситуации на нехуман третман може да се сретнат кај лица лишени од слобода и надвор од затворските услови(насилно протерување, заштита на малолетници, екстрадиција итн). . Вообичаено, применетите методи и техники на еден вид на „темелно испрашување“ (Ирска против Велика Британија, пресуда донесена 1878, Европско право за човекови права, стр.118), претставува примери на нечовечко постапување. Овие техники беа: стоење до ѕид (во стресна положба со врзани раце и нозе, рацете високо над главата и раширени нозе), покривање на главата со качулка, изложување на бучава, лишување од спиење и лишување од храна и вода.

Понижувачкото постапување е напад со намера да се предизвика страв кај жртвата, екстремна вознемиреност и потчинетост кое би можело да ја понижи жртвата и евентуално да го скрши нивниот физички или морален отпор.Тоа е секаков третман кој кај жртвата создава чувство на страв, тешка аксиозност и состојба на понижување или деградација , заради кршење на физичкиот или моралниот отпор.Понижувачкото постапување се сретнува кај лица во притвор/затвор и надвор.Сместување на затвореници во услови од 17 мет. квадрати во кој се сместени 24 лица(Kalashnikov против Русија), затварање на инвалидно лице во несоодветни услови(Prajs против Обединетото Кралство).Надвор од притвор/затвор се случаите на намерно палење на куќите на апликантите од страна на власта и ограничување да го спасат својот имот(Secuk i Asker против Турција), малолетник осуден на островот Ман на казна со камшикување (Tajler против Обединетото Кралство).

За да се утврди дали е извршено мачење или нечовечко постапување е прифатливо да се примени не само објективно туку и субјективно мерило.

.-Мачењето едноставно е нечовечно и понижувачко постапување кое е посилено во однос на нанесеното страдање.

-Преголемиот интензитет на физичко и душевно страдање претставува услов еден случај на малтретирање да биде сметан за мачење.

-Мачењето има посебна цел(добивање на информација, признание, казнување итн

-Траењето на самото дејствие е исто така еден од објективните критериуми кој се релевантни,

- Додека пак, полот, возраста, здравствената состојба на жртвата се едни од субјективните критериуми, кој мора да се имаат во вид при разликувањето на мачењето од нечовечкото постапување.

Сепак, првенствената должност и одговорност на органот на власта кој непосредно ја спроведува истрагата, откако ќе ги земе предвид сите околности, расположливиот доказен материјал, е да се каже дали во еден конкретен случај нечовечкото постапување го достигнало степенот на мачење.

Забраната за тортура по чл.3 на Европската конвенција е апсолутно право, што значи дека во никој услови примена на тортура не може да се смета како допуштено.

Сите наведени меѓународни инструменти утврдуваат определени обврски кои државите мора да ги почитуваат за да обезбедат заштита од тортура. Тука особено треба да се нагласат следните:

-Превземање на законски, административни, судски и други мерки за спречување акти на тортура.

-Инкриминирање на сите акти на тортура, соизвршителство и соучесништво.

-Ограничување на случаите за изолација во самица (овде се мисли на задржани, притворени или осудени лица).

-Осигурување со соодветна законска регулатива, дека секоја изјава за која е потврдено дека е добиена како резултат на тортура нема да биде употребена како доказ во кое било испитување, освен против лицето обвинето за тортура-како доказ дека таква изјава е земена.

-Осигурување дека надлежните власти првовремено ќе превземат непристрасни испитувања секаде каде постојат основани сомневања дека е применета тортура.

-Осигурување дека жртвите на тортура имаат право на надомест на штета и соодветна компензација.

-Осигурување дека против секој, за кој истрагата ќе констатира дека извршил акт на тортура, ќе биде поведена кривична постапка.

Исто така, Принципот 6 од Основните принципи на ООН за независно судство, го овластува и бара од судството да обезбеди судските процеси да се водат праведно и да се почитуваат правата на странките. Судиите како арбитри на правдата имаат посебна улога во заштита на правата на граѓаните.

Обвинителите исто така имаат етичка должност да ги истражуваат и да ги гонат службените лица кои вршеле тортура. Членот 15 од Насоките на ООН за улогата на обвинителите вели: Обвинителите се должни да обратат особено внимание во гонењето на криминалот направен од страна на службените лица, особено за корупција, злоупотреба на власта и сериозни прекршувања на човековите права.

Правна регулатива за забрана на тортура во Република Македонија

Од аспект на правната регулираност на забраната на тортура и нечовечно или понижувачко постапување или казнување, најпрво:

- во *Уставот на Република Македонија* со членот 11 се Забранува секој облик на мачење, нечовечно или понижувачко однесување и казнување. Исто така, во членот 54 се наведува дека „Ограничувањето на слободите и правата не може да се однесува на правото на живот, забраната на мачење, на нечовечно и понижувачко постапување и казнување, на правната одреденост на казнивите дела и казните како и на слободата на уверувањето, совеста, мислата, јавното изразување на мислата и вероисповеста“.

-Закон за кривична постапка(Сл.весник на РМ бр. 150/2010)

Во членот 12 од ЗКП е пропишана забрана од обвинетиот или од друго лице кое учествува во постапката да се изнудува признание или некаква друга изјава.

Доказите кои што се прибрани на ваков незаконит начин со кршење на слободите и правата на граѓаните, како и доказите кои што се приоизлезени од нив , не може да се користат и врз нив не може да се заснова судска одлука.

Законот за кривична постапка во делот на одредбите со кои се уредува начинот на испитување на обвинетиот (чл. 210 од ЗКП) , забранува спрема обвинетиот да се употребува сила, закана или други слични средства за да се дојде до негова изјава или признание.

Во делот на одредбите со кои е регулиран начинот на испитување на сведок (чл. 215 од ЗКП), изрично е пропишано, дека доколку исказот на сведокот е изнуден со сила, со закана или со друго слично забрането средство, врз таквиот исказ на сведокот не може да се заснова судска одлука.

Кога пресудата се заснова врз доказ врз кој според одредбите на овој закон не може да се заснова пресуда, освен ако со оглед на другите докази е очигледно дека и без тој доказ би била донесена иста пресуда, се смета за суштествена повреда на одредбите од ЗКП од чл. 415 ст. 1 т. 8.

На оваа суштествена повреда Второстепениот суд (согласно чл 427 ст. 1 т. 1 од ЗКП), внимава по службена должност.

-Заради спречување на злоупотреби при лишувањето од слобода , со чл.160 од ЗКП е пропишано дека лицето лишено од слобода мора во рок од најмногу 6 часа да се доведе пред службеникот за прифат.За лицата лишени од слобода се води посебен регистар во информатичкиот систем на МВР.Увид и контрола во овој систем врши надлежниот јавен обвинител .Исто така право на увид во овој систем има и Народниот правобранител.Службеникот за прифат по потреба може да наложи и лекарски преглед на лицата лишени од слобода.Додека пак , ако ова лице се жали на повреди или болки, службеникот за прифат е должен секогаш да наложи лекарски преглед.

-Закон за Јавно обвинителство(Сл.весник на РМ бр.150/2007)

Јавното обвинителство како самостоен и единствен државен орган кој што ги гони сторителите на кривични дела за кои гонењето се превзема по службена должност има посебна законска обврска (чл. 35 од ЗКП), да се грижи за законитоста на превземените мерки во предистражната постапка.Тој има надлежности да врши надзор над почитувањето на човековите права од страна на овластените службени лица во Министерството за внатрешни работи и другите државни органи, кој постапуваат во оваа фаза од постапката.

Согласно овие надлежности јавниот обвинител е должен и кога до него допрел само глас , дека службените лица во МВР и другите државни органи ги пречекориле своите службени овластувања , со кои се повредуваат слободите и правата и граѓаните да поведе постапка.Во неа тој треба да утврди , дали против овие лица е поведена постапка за утврдување на одговорност во самата институција (од надлежните органи за внатрешна контрола) и кои се резултатите од истата.

Доколку овластените службени лица во извршувањето на нивните службени овластувања употребиле огнено оружје кое имало за последица смрт или тешка телесна повреда на некое лице, јавниот обвинител по службена должност е должен да поведе постапка во која ќе ја оцени оправданоста - законитоста за употребеното огнено оружје.

Од друга страна Министерството за внатрешни работи е должно на јавниот обвинител да му го достави Извештајот изготвен од страна на Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди, со кој е испитана оправданоста од употреба на огнено оружје од страна на полициските службеници.

-Закон за полиција(Сл.весник на РМ, бр.114/2006)

Согласно овие законски одредби (чл. 80) , во извршувањето на своите службени должности, полицијата има право на употреба на средства за присилба. Под поимот присилба се смета употреба на легитимен, соодветен и пропорционален физички или механички притисок, на начин пропишан со закон спрема одредено лице, само во случај кога полициските работи на друг начин не можат да бидат извршени.

Ова е таканаречениот принцип на пропорционалност и субсидијарност.

Средства за присилба пропишани со овој закон се: физичка сила, полициска палка, средство за врзување на лица, уред за присилно запирање на возила, службено куче, хемиски средства, огнено оружје како и посебни видови на опрема, оружје и експлозивни средства.

Изричито е забранета примената на средства за присилба заради изнудување на признание или изјава (чл.80 ст.4).

-Закон за извршување на санкции(Сл.весник на РМ,бр.2/2006)

Со одредбите од овој закон (чл. 186) , пропишано е дека спрема осудено лице можат да се употребат средства на присилба само во мерка кога е неопходно да се спречи бегство од установа и бегство при спроведување, физички напад, нанесување на повреда, самоповредување, причинување на материјална штета или совладување на отпор на осудени лица по повед на законита наредба на службени лица.

Како средства на присилба кои што можат да се употребат се: издвојување, врзување, гумена палка, шмркови со вода, хемиски средства и кучиња.

Начинот на употребата на средствата на присилба е регулиран со Правилник кој го донесува Министерот за правда.

Припадникот на службата за обезбедување може да употреби и огнено оружје, само ако со употреба на други средства на присилба не може да го обезбеди извршувањето на службеното дејствие.

Со членот 38 од овој закон се пропишува заштита на психичкиот и моралниот интегритет на осуденото лице и должност за почитување на човековата личност и донстоинство.

Со чл 38 ст. 2, се забранува секој облик на мачење нечовечко или понижувачко однесување и казнување.

-Кривичен законик

Во насока на имплементирање на оваа обврска од Европската конвенција, препишани се инкриминации во КЗ, со кои се казнуваат дејствијата на мачење или друго нечовечко или понижувако постапување или казнување.

1. Кривично дело мачење и друго сурово, нечовечко постапување или казнување чл. 142 од КЗ

Ова е нова инкриминација која е пропишана со најновите измени од КЗ, од 2004 година. До тогаш со нашето казнено законодавство постоеше кривично дело Тортура пропишано од истиот овој член.

Прокламираната уставна слобода од чл.1, не е апсолутна. Целосна слобода на изјавување и признание (дали ќе го признае делото или не има само обвинетиот во казнената постапка (В.Камбовски Казнено право, посебен, Просветно дело, 1997, стр.111). За другите учесници во постапката (сведоци, вештаци) постои законска обврска за давање изјави (исказ), како и за учесниците во другите постапки (управна, дисциплинска, парнична). Според неа овие лица не се наполно слободни во одлучувањето дали ќе дадат изјава (исказ). Со позитивните процесни одредби пропишана е постапката и условите за примена на одредени средства за присилба спрема овие лица (согласно чл.224 ЗКП, ако сведокот дојде, па откако е предупреден за последиците, без законски причини несака да сведочи, може да се казни парично).

Значи, смислата на оваа инкриминација не е во постоење апсолутна забрана за присилба со цел за давање на изјава. Ова дело по својата суштина е еден облик на злоупотреба на службената должност од страна на службеното лице пред кое лицето дава изјава односно исказ.

Како можни сторители на ова кривично дело не се само службените лица, туку и лица кои се наведени од службените лица или оние кои врз основа на нивна согласност ќе:

- употребат сила, закана или
- друго недопуштено средство или начин,

со намера да се изнуди признание или некоја друга изјава од обвинетиот, сведок, вештак или друго лице.

Ова е првиот облик на сторување на ова кривично дело.

Под поимот на сила, пред се се подразбира употреба на секоја физичка сила (Ј.Таховиќ, Кривично право, посебни део. Београд, 1953, стр.114), која се употребува спрема некое лице на начин што кај истото потполно ја спречува или ограничува неговата способност за самоодлучување. Ова значи, дека силата не мора секогаш и објективно да биде од голем интензитет, доволно е истата да влијае на одлуката на лицето спрема кое таа се применува.

Согласно со чл.122 ст.18 од КЗ, како силата се смета и примената на хипноза и замајни средства со цел некој да се доведе против својата волја во несвесна состојба или да се онеспособи за отпор.

Заканата е средство за присилба што се состои во ставање во изглед на некое зло, чиешто остварување стои во власта на сторителот и зависи од тоа дали жртвата ќе реагира според волјата на сторителот (В.Камбовски, исто, стр.105). Во законското битие на ова кривично дело законодавецот посебно не бара како услов на инкриминација, заканата да биде и сериозна, како што тоа е случај кај кривичното дело Присилба од чл.139 од КЗ.

Бидејќи делото може да се изврши во определена постапка, за објаснување на поимите друго недопуштено средство или недопуштен начин, ќе се оценува од аспект на правни норми со кои е регулирана соодветната постапка.

Така, во чл.210 ст 5 од ЗКП, спрема обвинетиот не смее да се употребат средствата на сила, закана или други слични средства.

Исто така чл.208 од ЗКП пропишува, дека спрема обвинетиот не смее да се употреби измама за да се дојде до негова изјава или самопризнание.

Во чл.219 ст.4 од ЗКП, е пропишано дека, при сослушување на сведок не е дозволено служење со измама ниту поставување на такви прашања во кои е веќе содржано како би требало да се одговори.

Друг облик на дејствие на сторување е:

-предизвикување кај друг на тешко телесно или душевно страдање на лица кои се осудени за кривични дела (се мисли на лица кои ги издржуваат казните), или за кои се осомничени (се мисли на приведени, задржани лица кои се во притвор). За

докажување на поимите на тешко телесно и душевно страдање, секако дека е потребен и соодветен наод и мислење од вешти лица од медицинска област.

Трет облик на сторување е заплашување или присилување на откажување од некое право, се мисли на сите лица од првото и второто дејствие на сторување.

Овде под поимот на заплашување, би се подразбирале сите случаи на чувство на страв кај овие лица. Под поимот на заплашување би се подразбирале, дејствија кои би предизвикале субјективно чувство на страв кај жртвата. Истото би претставувало фактичко прашање што треба да се докажува во секој конкретен случај.

Поимот на присилба би бил заеднички израз на примена на сила и закана, кои поими веќе ги објаснивме.

Поимот право треба да го толкуваме во смисла на соодветни законски права пропишани за овие лица во постапката која се води.

Четврт облик на сторување е предизвикување на страдање поради каков било облик на дискриминација.

Поимот на страдање исто така би претставувал едно фактичко прашање.

Истото во себе вклучува, еден подолготраен однос од страна на службените лица, на нерамноправен третман или преземање на какви било мерки на сила и принуда, само врз основа на фактот што некое лице е припадник на определена расна, етничка или религиозна група (дискриминација).

Како квалифициран облик на основното кривично дело, за кое е пропишана построга казна затвор од една до десет години, е настапување на телесни повреди или други особено тешки последици за оштетениот.

Овој квалифициран облик на основното дело нема јасна формулација и истата е во противречност со вториот облик на сторување на основното кривично дело.

Ако за истото се пропишува постоење на тешко телесно повредување или душевно страдање, која е смислата во квалифицираниот облик да се бара ист услов за инкриминација. Или пак би можело да се толкува дека овој услов за квалифициран облик на основното дело важи за сите дејствија на сторување од ст. 1, освен второто дејствие.

Исто така, употребената законска формулација за квалифициран облик на основното дело “особено тешки последици” поради непрецизноста на поимот, поради степенување на последиците предизвикани од дејствијата од ст. 1, може да предизвикаат арбитрерност во практиката.

Од субјективен аспект, делото се врши со умисла. Сторителот треба да е свесен дека во вршењето на службата презема дејствија на мачење, нечовечно и понижувачко постапување.

Од судската практика

По поднесено обвинение Ко.бр.65/13 против Т.Д. и Љ.А., Основниот суд во Штип со пресуда К.бр.132/14 ги огласил за виновни за сторено по едно кривично дело Мачење и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување и казнување од чл.142 ст.1 од КЗ, за што им изрекол условна осуда, со тоа што на првообвинетиот му утврдил казна затвор во траење од 1 (една) година и 9 (девет) месеци чие извршување го одложил за време од 2 (две) години, а на второобвинетиот му утврдил казна затвор во траење од 1 (една) година чие извршување го одложил за време од 2 (две) години, затоа што:

На . . . . 2013 година во Полициската станица, првообвинетиот како службено лице при вршење на службата-водич за превенција на безбедносен реон во ПС, а второобвинетиот наведен од првообвинетото службено лице, употребиле сила над оштетениот Х.Г. со намера да го присилат да се откаже од неговото право да ја смени содржината на веќе дадената пријава за физички напад врз него од лицето В.Г. која претходно ја поднел пред полицискиот службеник за прифат, па откако оштетениот не се согласил со барањето да ја смени содржината на поднесената пријава, првообвинетиот со десната нога го удрил во пределот на половината од што оштетениот паднал на подот, а второобвинетиот наведен и охрабрен од постапката на службеното лице со нога го удрил во пределот на половиот орган, а кога полицискиот службеник Г.М. слушнал викање од оштетениот кој барал помош, се упатил во канцеларијата за да провери што се случува, не успеал да ја отвори вратата бидејќи истата била затворена, поради што го известил командирот на Полициската станица.

Против оваа Пресуда жалби изјавиле обвинетите и јавниот обвинител поради одлуката за казната.

Со своја пресуда Кж.бр.673/14 Апелациониот суд во Штип ги одбил изјавените жалби од Основниот јавен обвинител и обвинетите, а првостепената пресуда ја потврдил.

-Малтретирање во вршење на службата од чл.143 од КЗ

Основна цел на оваа инкриминација е спречување на службените лица во вршењето на нивните службени овластувања и надлежности да преземат дејствија со кои се повредуваат слободите и правата, интегритетот и достоинството на човекот.

Дејствието на извршување е алтернативно дадено и се реализира со: малтретирање, застрашување, навредување и воопшто постапување на начин со кој се понижува човечкото достоинство и човечката личност.

За разлика од претходното кривично дело, дејствијата на сторување на ова кривично дело се пошироко поставени во вршењето на службената должност.

Поимот на малтретирање (Ј. Проевски, Кривичен законик, објаснувања, коментари, судска практика, Академик, Скопје 1998, стр. 395) е некоректно постапување во однесувањето спрема друго лице, негово физичко и психичко мачење, без да се причини телесна повреда, дејствување врз интегритетот на личноста и нејзиното достоинство.

Овие дејствија на сторување, би значеле едно поинтензивно обезвреднување на човечкото достоинство, во споредба со навредата сфатена повеќе, како еден моментален однос, а сепак не го достигнале степенот на телесна повреда.

Овде особено, би дошле во вид дејствијата на тегнење за коса, за уво, нос, континуирано навредување, исмејување, удирање шлаканица (можеби тешко во практиката ќе разграничине кога тегнењето за нос или удирање шлаканица ќе биде квалификувано како малтретирање, а кога како дејствие на повреда).

Застрашувањето е нов облик на дејствие на сторување, во однос на претходното кривично дело. Тоа се состои во предизвикување чувство на страв кај жртвата, со предочување на определено зло, закана, примена на сила и сл.

Навредувањето е многу блиско до малтретирањето и се остварува на вербален или друг начин со кој се повредува честа и угледот. (Секој човек е носител на чест, независно од ставот на потесната околина, независно од сопственото чувство за чест. Угледот е стекната чест, и тоа со определени вредности што човекот ги стекнува со својата работа, поведение).

Дејствие на сторување претставува и секој друг начин со кој се понижува човечкото достоинство и човечката личност. Ова се дејствија со кои се врши негација на човечката личност или обезвреднување на личноста или неговото достоинство. За вакви особено би се сметале дејствијата на исмејување, бирократски однос и.т.н.

Дејствијата на извршување треба се остварени-рализирани во вршењето на службената должност, во врска со службата, во рамките на овластувањата што службеното лице ги има при вршењето на својата службена должност (при превземање на определени истражни дејствија, при распит, приведување).

Делото е извршено кога во конкретниот случај службеното лице е овластено да го превземе конкретното дејствие, но постапува противправно. Исто така, делото е извршено кога службеното лице превземе службени дејствија кои директно не е овластено да ги превземе, но истите се во надлежност на службата во која тој работи (В.Камбовски, сито,стр.115).

Според ова извршител на делото може да биде секое лице во вршењето на службената должност, службено лице кога презема службени дејствија од делокругот на своите надлежности или од делокругот на надлежностите на органот во кој работи.

По однос на субјективната страна, се бара умисла што се состои во свест дека некој се малтретира во вршењето на службената должност.

Не евозможен стек помеѓу ова дело и делото навреда. Доколку при малтретирањето дошло до телесна повреда, можеен е стек со вакво кривично дело.

Од судската практика

1. Основното јавно обвинителство во Струмица поднело обвинителен акт против Ј Д., за кривично дело Малтретирање во вршење на службата по чл. 143 од КЗ, а оштетениот како приватен тужител и за кривично дело Телесна повреда од чл. 130 од КЗ, затоа што

На 7.11.2000 година при вршењето на службата, во просториите на СВР Струмица со покана го повикал на информативен разговор оштетениот Н.К. и го навредувал со зборовите “мајката твоја комунистичка, со тебе не се поздравувам, ќе те исфрлам од прозорецот” и потоа почнал да го удира и со тупаници во пределот на главата нанесувајќи му лесни телесни повреди, со кои дејствија го понижил достоинството на личноста на оштетениот.

По одржаниот главен претрес, Основниот суд во Струмица со Пресуда К.бр.36/01 го огласил за виновен обвинетиот за предметните кривични дела и му изрекол условна осуда, утврдувајќи му единствена казна затвор во траење од 8 (осум) месеци чие извршување го одложил за 1 (една) година.

Против оваа пресуда жалба вложил обвинетиот и основниот обвинител.

Апелациониот суд во Штип со своја пресуда Кж.612/02, ја уважил жалбата само на основниот обвинител, така што за стореното кривично дело на обвинетиот, му изрекол казна затвор во траење од 6 (шест) месеци.

2. Основното јавно обвинителство во Битола поднело обвинителен акт против Б.П. за кривично дело Тешка телесна повреда од чл.131 ст.3 од КЗ во стек со кривично дело Малтретирање во вршење на службата од чл.143 од КЗ затоа што:

На 26.12.2004 година како службено лице - полицаец, во вршење на службата го малтретирал малолетниот С.Ч. на возраст од 15 години на начин што најпрвин без причина и предупредување со службениот пиштол 3 пати пукал во воздух, а потоа кога го стигнал оштетениот го вперил пиштолот во него и го застрашувал и навредувал со зборовите “легни долу, ќе пукам, само ако мрднеш, ќе ти ја скинам главата, да не си мрднал, ќе те отепам, ти ќе ми бегаш, по тебе да пукам со пиштол”, а откако оштетениот легнал на стомак почнал да го удира со нозе во пределот на слабината а потоа со рачката од пиштолот го удрил во левата темена регија, од кој удар оштетениот задобил тешка телесна повреда - нагмечно расцепна рана на темето со втиснувачко скршување на левата темена коска, поради што бил доведен во опасност неговиот живот, по што обвинетиот го вратил пиштолот во футролата и откако му ги врзал рацете со лисици продолжил да го удира со пендракот нанесувајќи му повеќе крвни подливи по целото тело.

Основниот суд во Битола по одржаниот главен претрес, со своја пресуда К.бр.126/05 обвинетиот го огласил за виновен за предметните кривични дела и го осудил на казна затвор за кривично дело Тешка телесна повреда од чл. 131 ст. 3 од КЗ во траење од 2 години, а за кривично дело Малтретирање во вршење на службата од чл. 143 од КЗ, на казна затвор во траење од 8 месеци. Единствената казна затвор е во траење од 2 години и 6 месеци.

Против оваа пресуда обвинетиот вложил жалба која е уважена, а од страна на Апелациониот суд во Битола, со решение Кж.бр.38/06 наведената пресуда е укината а предметот вратен на повторно судење и одлучување. Ова, пред се од причини што првостепениот суд во конкретниот случај со релевантни докази не одлучил дали тешката телесна повреда е од квалифициран облик.

Потоа од страна на Апелациониот Суд е донесена правосилна пресуда со која предходната пресуда е потврдена.

3. По поднесено обвинение Ко.бр.25/14, Основниот суд во во Делчево го огласил за виновен обвинетиот М.Ј. за кривично дело Малтретирање во вршење на службата

од чл.143 од КЗ и осудил на казна затвор во траење од 1 (една) година и 2 (два) месеци со Пресуда К.бр.19/2015, затоа што:

На . . . 2014 година во Полициската станица, во вршење на службата како полициски службеник-сменоводител за прифат на приведени лица, приведеното лице оштетениот И.Т. го малтретирал, го застрашувал и спрема него постапувал на начин со кој се понижува човечкото достоинство и човечката личност на начин што при разговор со него му викал на силен глас, а кога оштетениот излегол од просторијата да оди во тоалет, обвинетиот излегол понего во ходникот, по што го фатил за облеката отпозади и насилно го внел во канцеларијата и го турнал на фотељата, а посто од касата го извадил службениот пиштол со футрола и на оштетениот му се заканил со зборовите „сега ќе те убијам, нема што ти да ме решаваш, јас ќе те решавам тебе, јас сум затоа тука“ во кој момент во канцеларијата влегол полицискиот службеник-свидетелот С.Т. кој го извел обвинетиот од канцеларијата.

Против оваа пресуда жалба изјавил обвинетиот, која со Пресуда на Апелациониот суд во Штип Кж.бр.20/17 е одбиена како неоснована, а првостепената пресуда е потврдена

-Присилба Чл. 139 СТ. 2 ОД КЗ

Делото го врши тој што со сила или сериозна закана ќе присили друг да стори или да не стори или да трпи нешто.

Дејствието на сторување е присилување, што се состои во наметнување на друг, спротивно на неговата волја, определена одлука или постапување. По својата природа присилбата претпоставува спротивставување или очекувано спротивставување од страна на пасивниот субјект.

Нема да постои ова дело ако жртвата и онака би се согласила на она на што ја тера друг.

Делото се состои во одземање и ограничување на слободата на одлучување и слободно дејствување и тоа со сила или со сериозна закана.

Објект на заштита кај ова кривично дело е слободата на одлучување. Во теоријата постоеше мислење дека делото може да се изврши само спрема лица кај кои постои способност и можност за одлучување, така што се сметаше дека ова дело не може да се стори спрема деца или душевно болни лица. Меѓутоа, ваквото стојалиште е

погрешно. Пасивни субјекти може да бидат сите лица затоа што објект на заштита е слободата во одлучувањето сфатено како определено однесување.

Поимот на сила и закана веќе го објаснивме кај кривичното дело Мачење и друго нечовечно или понижувачко постапување и казнување.

Во битието на ова кривично дело се бара заканата да е сериозна. Сериозноста на заканата (Љ.Лазаревиќ, Кривично право, посебни део, Савремена администрација, Београд, 1983, стр. 203), се цени спрема начинот на кој таа се чини, но пред се на можноста на нејзината реализација. Но, истата може да се смета за сериозна и кога таа објективно не е остварлива, ако лицето спрема кое таа е упатена имало причини да верува во нејзината остварливост.

Кривичното дело е свршено кога лицето спрема кое се врши принудата нешто стори, не стори или трпи. Потребно е да постои причинска врска помеѓу однесувањето на пасивниот субјект и употребените средства за принуда.

Како квалифициран облик на основното дело е пропишано, доколку ваквата присилба ја стори службено лице во вршењето на службата.

Сторителот треба да е свесен, во нашиот случај службеното лице, дека со применетата сила или сериозна закана, принудува друг нешто да стори, да не стори или да трпи, односно да е свесен дека со принуда може да предизвика вакви однесувања на пасивниот субјект.

Од практиката не успеавме да најдеме случај на присилба од страна на службено лице.

РЕЗИМЕ

Република Македонија ги има превземено сите потребни чекори на легислативен план, во насока на имплементација на сите меѓународни документи и особено Европската конвенција за човековите права, за спречување на тортура.

Од досегашното искуство од правната практика на Европскиот суд (апликации за повреда на чл 3 против РМакедонија), како и од домашната практика на казнено-правната заштита, за примена на средства на тортура:

-надлежните државни органи (старешини, јавни обвинители, судии)при постапувањето во конкретните случаи, како однапред да се раководат од претпоставката, дека подносителите на жалбите-пријавите за примена на тортура, се прекршители на законот и дека тие со своето однесување ги предизвикуваат службените лица(во пречекорувањето на нивните законски овластувања за примен на сила);

-јавните обвинители не смеат своите одлуки за конкретни пријавени случаи на тортура да ги засноват на претпоставка дека пријавените службени лица однапред се во право и дека нивното пречекорување на службеното овластување и примнетите средства на присилба, секогаш е предизвикано од лошото постапувањето на пријавителите;

-за секој пријавен случај на тортура, јавните обвинители се должни да спроведат делотворна истрага;

-јавните обвинители имат поведено кривични постапки за случаи на тортура, но постапките во предистражна или истражна постапка траат долго

-доклку се поднесени обвиненија за вакви кривични дела, надлежните судови на ваквите предмети би требало да им дадат приоритет при нивното решавање.

Dr. Todor Vitlarov, Senior Public Prosecutor - Stip

**THE APPLICATION OF ARTICLE 3 OF THE EUROPEAN CONVENTION FOR
HUMANS RIGHTS IN OUR LEGISLATION AND PRACTICE**

1.02 Review Article

UDK: 341.231.14:341.24-049.8(497.7)

Abstract

The foundations of human rights of respect for individual human life and dignity have their basis in all world religions and philosophies. Human rights are innocent, because no one has the right to take away any of them for any reason. They are inherent in every human being, regardless of skin color, national and religious affiliation, sex, language, social origin, political and another opinion.

Key words: human rights, dignity, declarations, ECHR.